

УДК 130.2:37.036:372.3

ФІЛОСОФІЯ МУЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ У ДОШКІЛЬНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Дмитруха А. В., аспірант кафедри філософії Харківського національного педагогічного університету імені Г.С.Сковороди.

Здійснено філософський аналіз дошкільного виховання у контексті музичного виховання. Доведено, що музичне виховання у дошкільному віці є одним із найважливіших виховних засобів.

Ключові слова: філософія освіти, дошкільна освіта, музичне виховання.

Актуальність проблеми. Поступове вдосконалення традиційних форм і методів виховного впливу, сучасні напрями методики формування музичних здібностей у дітей дошкільного віку потребують аналізу щодо їх використання в теорії і на практиці, а також наукового обґрунтування їх організаційно-методичних засад. Цим обумовлено звернення до філософської концептуалізації дошкільної освіти у контексті музичного виховання.

Аналіз досліджень і публікацій показує, що обрана тема дослідження розроблена досить повно. Питання впливу музики на формування духовної культури особистості розглядалися в психологічних дослідженнях Л. Виготського, А. Готсдінера, Б. Теплова. Розробкою загальних засад музичного виховання дітей старшого дошкільного віку займалися Н. Ветлугіна, О. Кульчицька, С. Науменко, С. Якимчук. В останні роки було видано низку навчально-методичних посібників з музичного виховання дошкільників російською та українською мовами (Р. Амлінська, А. Артоболевська, О. Горбіна А. Катінене, Н. Кононова, М. Михайлова, Т. Науменко, М. Палавандішвілі, Ю. Полянський, О. Радинова та ін. Серед них проблеми музично-ритмічного виховання дітей в музично-руховій діяльності (А. М. Зіміна, М. Л. Палавандішвілі); розвитку музикальності, певних музичних здібностей у дітей за допомогою різних засобів – ігор, танців, хороводів, вправ, етюдів та відповідного репертуару (С. І. Науменко, С. Д. Руднева, К. В. Тарасова та інші);

формування навичок виконання музичних рухів, методів і прийомів розучування їх з дітьми (Н. О. Ветлугіна, Е. С. Вільчковський, О. В. Кенеман та інші); формування музично-рухової творчості дошкільників (С. В. Акішев, О. В. Горшкова та інші). Національні теоретико-методичні основи музичного і, зокрема, музично-рухового виховання дошкільників розроблялися вітчизняними (С. В. Акішев, В. М. Верховинець, В. Г. Кукловська, Т. І. Науменко, І. М. Рудченко, С. Ф. Русова та інші) і зарубіжними (Р. Т. Акбарова, К. Орф, Р. Н. Плавник, Ф. Фребель та інші) педагогами. Проте, у зв'язку із нестійким місцем музики у моральному вихованні дітей дошкільного віку залишається місце для філософського аналізу дошкільної педагогіки у рамках музичного виховання. Тому **метою** нашої статті є аналіз впливу музики на моральні якості особистості дошкільників.

Реформування дошкільної освіти є неможливим без узагальнення провідних наукових підходів щодо музичного виховання дітей дошкільного віку. Серед основних педагогічних підходів можна виділити *особистісний* та *систематичний*. Суть особистісного підходу полягає у залученні дошкільнят до певної галузі музичного середовища із урахуванням здібностей суб'єктів до окремого роду музичного мистецтва. Головною ознакою цього підходу є направленість педагогічного колективу на створення відповідних умов, сприятливого середовища для повноцінного музичного сприймання дитиною, використання креативних, специфічних та особливих методів виховання. Завданням такого підходу є сприймання творів мистецтва у відповідності до загальної мети художнього виховання дитини.

Видатні педагоги-музиканти такі, як М. Лисенко, К. Стеценко, К. Квітка вважали, що для формування музичних здібностей дітей дошкільного віку потрібно використовувати класичну музику та твори народної фольклорної спадщини. В. Сухомлинський, С. Русова, К. Ушинський вважали, що кожний народ повинен починати музичне виховання зі своєї автентичної музики, а тому

для того, щоб сформувати індивідуальний музичний смак особистості, необхідно використовувати вагомі та цінні музичні твори. Сучасна філософія виховання спрямовує педагогіку на виховання дітей у дусі національної культури і загальнолюдської моралі. Ми вважаємо, що український дитячий музичний фольклор – дитячі ігри, обрядові пісні, колискові та ін. – позитивно впливає на особистість дитини і допомагає вплинути на подальший розвиток хорошого естетичного смаку.

Системний підхід представляє собою принцип здатності сформувати будь-які здібності у кожної дитини. Психолог Б. Теплов, який спеціально досліджував музичні здібності, поставив проблему музичності, насамперед, як проблему якісну, а не кількісну. Тобто, для вирішення педагогічних завдань, які пов'язані з музичним розвитком дитини, необхідно звертати увагу на природу її музичності і, відповідно до цього, планувати цілеспрямовану стратегію навчання. Поняття «музикальність» він визначає як «комплекс здібностей, що вимагаються для занять саме музичною діяльністю на відміну від будь-якої іншої, але в той же час пов'язаних з будь-яким видом музичною діяльністю» [5]. Видатний російський психолог В. Бехтерев вважав, що розвиток особистості безмірно залежить від планування музичного виховання, адже правильно організоване музичне виховання з раннього дитинства дозволяє дітям розвивати почуття, збагачувати інтелект [2]. Загалом, у сучасному суспільстві спостерігається позитивний вплив системного підходу в музичному вихованні на розвиток умінь і навичок, мови, мислення, які необхідні дітям дошкільного віку для подальшої шкільної діяльності.

Доктор педагогічних наук Н. Ветлугіна у своїх працях об'єднала програмне, навчання з творчим особистісним розвитком дітей [3,6].

Доктор педагогічних наук М. Букач порівнює дошкільне виховання Франції, Японії з Україною. Він говорить, що у перших двох країнах дітей дошкільного віку у контексті музичного виховання повністю розвивають,

доводять до певного рівня розвитку, тому таким естетично розвинутим дітям легше у першому класі школи. Якщо ж брати до розгляду Україну, то на думку М. Букача до першого класу школи приходять діти із різним рівнем підготовки і різним розвитком, що в якійсь мірі гальмує навчально-виховний процес.

Видатний педагог В.О.Сухомлинський, приділяв велику увагу проблемі розвитку і формуванню творчої особистості. «Музика - уява - фантазія - казка – творчість – така стежка, ідучи якою дитина розвиває свої духовні сили» [4], говорив він, наголошуючи на особливій ролі естетичного сприйняття дійсності в цьому процесі.

Порівнюючи дослідження вчених в області сприймання музики у дошкільному віці, можна зробити такий висновок: чим раніше музика увійде в життя людини, тим глибше і точніше це мистецтво займе місце в її душі. Беззаперечно, що від того, що отримає дитина в період дошкільного дитинства, залежить те, що в майбутньому вона принесе суспільству. Значна частина придбаного в цей період, засвоюється дуже швидко і запам'ятовується на довгі роки, часом до кінця життя.

У сучасний період розквіту технічних засобів, музика отримала неймовірне звучання. Музика звучить усюди – по радію, телебаченню, на [концертах](#), проте на людей різного віку музика впливає по-різному, формуючи [особистість людини](#). Тому на сьогоднішній день педагоги шукають способи відновлення суспільного престижу дошкільних установ, активно застосовують інноваційні технології, форми та методи роботи в дошкільних навчальних закладах.

Одним із головних завдань дошкільних закладів можна визначити розвиток духовної культури дітей дошкільного віку через залучення їх до мистецтва, а значить виховувати їх емоційно сприятливими та естетично чуйними слухачами, глядачами, цінителями, виконавцями, здатними до творчості і креативності, визначаючи ці якості головними у вихованні майбутньої особистості. Велику роль для реалізації цього завдання відіграє

правильна постановка музичних занять. Основні вимоги до музичних занять неодноразово розглядалися на сторінках фахової літератури такими українськими науковцями, педагогами, як А. Шевчук, Т. Науменко, Т. Сорокою, Н. Рубальською.

Провівши аналіз досліджень, музичні завдання можна розподілити на такі типи: *домінантне, комплексне, традиційне, тематичне*. Завдання доміантного заняття – зосередити увагу дітей на певному виді музичного мистецтва (розучування пісень чи танцювальних рухів до певних свят). Комплексне музичне заняття має за основу синтез різних видів творчої діяльності (наприклад під час прослуховування певного виду музики діти малюють, роблять аплікації та ін.). Завдання традиційного музичного заняття – виявити у дітей дошкільного віку здібності сприймати та виконувати музичні елементи. На тематичному занятті дітей вчать відчувати музику, розуміти та опановувати певні музичні твори. У сучасних дошкільних навчальних закладах застосовуються різноманітні форми занять для освоєння музичного матеріалу: ігри, розучування пісень та танцювальних етюдів, п'єс, драматизація казок. Загалом усі типи музичних занять мають позитивний вплив на формування майбутнього музичного смаку у дітей дошкільного віку.

Практичне використання різних форм розвитку у дитини музичного слуху, естетичного сприйняття однозначно має позитивний вплив на розвиток майбутньої творчої особистості. Пісня, спів і музика, часто нерозривна частина рухових забав та ігор розвиває в дитини найкращі душевні якості. Найбільшу частину часу життя дитини займає гра, в якій дошкільник задовольняє свої потреби в активній діяльності, намагаючись діяти, як дорослий. Найпоширенішим способом розподілу ролей у дитячих іграх є лічилки (сюжетні та безсюжетні). Задля кращого сприймання музики у дошкільному віці дітей вчать застосовувати для лічби звичайні пісеньки,

заклички, ігрові приспівки. Складовою частиною дитячого репертуару є веснянки, гаївки. Велику популярність в сучасній системі виховання набула форма театралізованих ігор, в якій відбувається інтегроване виховання. Така форма допомагає розкрити кожну дитину як особистість, застосовуючи при цьому свої можливості та уміння. Діти вчаться виразному читанню, грі на музичних інструментах, пластиці руху, володіння своїм тілом під час танцю. Також дошкільнят навчають основам ляльководіння, розвивають акторську творчість, пісенну та танцювальну сферу. Тому популярним в сучасних дошкільних навчальних закладах є проведення різноманітних свят та розваг.

Такий вид виховного процесу, як ігри, забавки, лічилки, розучування пісень та танців, зарядка під музику має не тільки функцію дозвілля – грамотно сплановані заняття розвивають у дітей кмітливість, вправність, увагу, зосередженість, гнучкість, винахідливість та почуття колективізму. В процесі музичної гри дошкільнята яскравіше пізнають навколишній світ, розвивають фантазію та уяву, вчаться долати труднощі та проявляти організаторські здібності.

Безпосередню роль музики у формуванні особистості композитор Д. Кабалевський визначав так: “Музика, як будь-яке мистецтво, допомагає дітям пізнавати світ, виховує дітей”. Звичайно, під час музичних занять відкриваються безмежні можливості для всебічного розвитку дошкільнят. Формування основ морально-естетичних якостей закладається саме в цей період, дошкільний; емоційна сила музики, зміст пісень, що слухають і виконують діти розкривають майбутню особистість як естетично-розвинену.

Так як у кожному дошкільному закладі діти розподілені на групи, то для кожної існує своя форма розвитку музичного слуху. Вже у такому ранньому віці як від двох до трьох років, у дітей проявляються естетичні відчуття музики, що виражаються у підспівуванні, участі у іграх або ж танцях. Дітей вчать вслуховуватися в музику, реагувати на неї та запам'ятовувати її, вчитись

інтонувати мелодію, розвивати чистий та точний музичний спів. Відбувається реалізація цих завдань завдяки ігровій формі, розучуванню пісень та танців. Для групи дітей віком від трьох до чотирьох років властиве використання різних типів занять(комплексні, інтегровані, тематичні, домінантні), використовуються різні методичні прийоми. У цій групі ширше та повніше розкривають вміння дитини до певного виду музичної творчості: співу, танцю чи грі на музичному інструменті. У групі дітей від чотирьох до п'яти років, музичний керівник повинен давати складніші завдання, які вимагають достатньої зосередженості, адже діти вже отримали базові знання про музичну творчість. Проте, специфіка музичного розвитку дітей такого віку вимагає все тієї ж дотриманості розважально-ігрового характеру. У групі дітей віком від п'яти до шести років(підготовча до школи) дошкільнята мають свої сформовані інтереси та улюблені види музичної діяльності. Завдання стають ще складнішими, музичний керівник повинен розширювати репертуар та вимогливо відноситися до якості виконання того чи іншого музичного твору.

Таким чином, провівши дослідження та проаналізувавши форми та методи музичного виховання в дошкільному навчальному закладі, ми розкрили місце і роль музики в житті дошкільного навчального закладу. Також проаналізували психолого-педагогічні особливості музичного розвитку дошкільників у контексті філософії освіти. Доведено, що в результаті цілеспрямованого оволодіння різними видами музичної діяльності відбувається формування музично-слухових здібностей, здібностей до різних видів музичної діяльності та музично-творчих здібностей, які складають структуру музичних здібностей дітей дошкільного віку.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бабаджан Г. С. Музыкально-ритмическое воспитание в дошкольных учреждениях / Г. С. Бабаджан. – М. : Педагогические очерки, 1930. – 243 с.

2. Бехтерев В.М. Значение музыки в эстетическом воспитании ребенка с первых дней его детства //Вестник воспитания. – 1915. – № 6. – С. 47-57.
3. Ветлугина Н. А. Теория и методика музыкального воспитания в детском саду : учеб. пособие для студентов пед. ин-тов по спец. «Дошкольная педагогика и психология» / Н. А. Ветлугина, А. В. Кенеман. – М. : Просвещение, 1983. – 255 с.
6. Вітлугіна Н. Музичне виховання в дитячому садку. Київ. Вища школа. –1978.
4. Сухомлинский В.А. О воспитании. – 3-е изд. – М.:Политиздат,1979.
5. Теплов Б.М. Психология музыкальных способностей //Изд. АПН РСФСР, 1947. – 325 с.

ФИЛОСОФИЯ МУЗЫКАЛЬНОГО ВОСПИТАНИЯ В ДОШКОЛЬНОМ УЧЕБНОМ ЗАВЕДЕНИИ

Дмитруха А.

Осуществлен философский анализ дошкольного обучения в контексте музыкального воспитания. Доказано, что музыкальное воспитание в дошкольном возрасте является одним из важнейших воспитательных путей.

***Ключевые слова:** философия образования, дошкольное образование, музыкальное воспитание.*

Philosophy of music education in preschool educational institution

Dmitruha A.V.

The philosophical analysis of the pre-school education in the context of musical education was implemented. It has been proven that musical education is the most important educational path in preschool age.

***Key words:** philosophy of education, pre-school education, musical education.*